
Verdensgigant på slankekur

KOMMENTAR OG DEBATT

TOM SUNDAR

Email: tom.sundar@legeforeningen.no

Tidsskriftet

Postboks 1152

0107 Oslo

FN er den eneste mellomstatlige organisasjon med globalt mandat og global oppslutning. Men samtidig som forventningene og oppgavene blir større, forvitrer finansieringsgrunnlaget på grunn av ubetalte bidrag fra medlemslandene.

Før jul fikk jeg sjansen til å være norsk observatør ved De forente nasjoners 54. generalforsamling. Oppdraget ble gitt av Utenriksdepartementet (UD) og Mellomkirkelig Råd. Jeg fikk permisjon fra arbeidet i Tidsskriftet, og reiste til New York i første del av november. Der ble jeg tatt imot ved den permanente norske FN-delegasjonen.

FN-bygningen i New York. Alle foto T. Sundar

Smakebiter av diplomatiet

Kontoret til den norske FN-delegasjonen er strategisk plassert bare noen kvartaler unna FN-bygningen øst på Manhattan, det administrative, kommersielle og kulturelle sentrum i New York. FN-hovedkvarteret er en egen

verden i verdens mest kosmopolitiske by. Det er rene valfarten når diplomater og delegater fra de 188 medlemslandene inntar generalforsamlingen hver høst.

Den permanente FN-delegasjonen representerer Norge i FNs hovedorganer. I tillegg sender UD hvert år en stor delegasjon av stortingsrepresentanter og observatører til generalforsamlingen. Ordningen skal bidra til å demokratisere og desentralisere representasjonssystemet. Delegasjonskontoret er den sentrale informasjonsbasen for både diplomater og tilreisende delegater. Arbeidsdagen begynner med et felles morgenmøte, hvor det gis rapporter fra generalforsamlingen, redegjørelser om Norges holdning til de enkelte spørsmålene samt oppdateringer av programmet. Etter morgenmøtet er det tilbud om tematiske orienteringer om ulike saker og arbeidsområder i FN.

Blant mange nyttige læringsopplevelser var militærrådgiver Tor Løsets innlegg om de fredsbevarende operasjonene. Han tok utgangspunkt i FN-paktens grunnleggende prinsipp om å bevare freden, og belyste innsatsen i aktuelle konfliktområder som Øst-Timor og Sierra Leone. Samtidig pekte Løset på den vanskelige balansegangen mellom respekt for nasjonenes suverenitet og respekt for individets menneskerettigheter.

Bare noen dager etter toppmøtet i Oslo i begynnelsen av november besøkte UDs spesialrådgiver Terje Rød Larsen den norske delegasjonen. Han orienterte om fredsprosessen i Midtøsten og om Norges rolle som tilrettelegger i forhandlingene.

Et høydepunkt under oppholdet var todagersturen til Washington sammen med norske parlamentarikere. Foruten et besøk ved den norske ambassaden hadde vi møter med kongressrepresentanter, tjenestemenn i det amerikanske utenriksdepartementet og med ansatte i Verdensbanken. Blant temaene som ble tatt opp var norsk-amerikansk samarbeid og USAs forhold til NATO, Europa, Russland og til konflikten i Tsjetsjenia.

Skulpturen Non-violence er et antikrigssymbol, utformet av Carl Fredrik Reuterswärd fra Sverige. Den ble gitt til FN av Luxembourg etter mordet på Olof Palme i 1986

Møtene i FN

De fleste saker på generalforsamlingens dagsorden blir realitetsbehandlet i én av de seks hovedkomiteene. Jeg valgte primært å følge arbeidet i 3. komité, som tar opp menneskerettighetsspørsmål. Fra norsk side legges det vekt på at menneskerettighetsbegrepet omfatter så vel de tradisjonelle sivile og politiske rettighetene som de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene.

Rasisme, barnerettigheter og dødsstraff var blant sakene som ble tatt opp i 3. komité mens jeg var i FN. I Norges innlegg om barnerettigheter forsvarte kronprins Haakon Magnus den internasjonale barnekonvensjonen og tok opp spørsmål om barn i krig, barneprostitusjon og barnearbeid. FNs høykommissær Mary Robinson rapporterte om tilbakegang for menneskerettighetsarbeidet i mange land. En rekke spesialrapportører meldte om overtramp i land som Iran, Myanmar (Burma), Afghanistan, Kongo, Haiti og Kambodsja. Debatten om dødsstraff skapte helt nye alliansekonstellasjoner. EU fremmet et resolusjonsforslag mot dødsstraff som ble imøtegått av Singapore, Kina, Russland, Iran og USA. Disse landene hevder at dødsstraff ikke er et menneskerettighetsspørsmål, men et strafferettslig anliggende.

Nedrustning og rustningskontroll er sentrale spørsmål som behandles i 1. komité. Prøvesprengningene i India og Pakistan sist vår og USAs avvisning av prøvestansavtalen (CTBT) i høst har vært alvorlige tilbakeslag for nedrustningsarbeidet. Den såkalte NAC-resolusjonen, som oppfordrer atommaktene til å ta de avtalefestede forpliktelsene om full atomnedrustning på alvor, fikk heller ikke denne gang stor nok tilslutning. Norge og de andre NATO-landene avstod fra å stemme. Resultatet var skuffende for Legeforeningen og andre organisasjoner som i høst bad Regjeringen om støtte til resolusjonen (1).

Nullvekst

De forente nasjoners mandat er hjemlet i FN-pakten. Den forplikter FN å treffe tiltak for å fjerne enhver trussel mot freden og sette en stopper for angrepshandlinger og andre fredsbrudd. FN skal fremme samarbeid om økonomiske, sosiale, kulturelle og humanitære problemer. Nasjonene plikter å sikre menneskerettighetene og de grunnleggende frihetene for sine innbyggere uten hensyn til rase, kjønn, språk eller religion.

De seks hovedorganene i FN er generalforsamlingen, sikkerhetsrådet, det økonomiske og sosiale råd (ECOSOC), tilsynsrådet, den internasjonale domstol og sekretariatet. I FNs administrasjon er det ca. 8 700 ansatte, hvorav 5 000 er i New York.

De siste årene har FN slanket bort 3 000 administrative stillinger. Dette er et ledd i reformarbeidet som ledes av generalsekretær Kofi Annan. Samtidig er organisasjonen rammet av sviktende inntekter fordi mange medlemsland ikke gjør opp for seg. USA er verst i klassen. Landet har et avtalefestet bidrag som utgjør 25 % av FNs regulære budsjett, men skylder nå 924 millioner amerikanske dollar eller 7,4 milliarder kroner. Norge har hvert år betalt sitt bidrag, som er på 0,61 % av FNs regulære budsjett. I fjor var budsjettet på 1,26 milliarder dollar, og i år 2000 blir det fortsatt nullvekst. FNs årsbudsjett er bare halvparten av Oslo kommunes, til sammenlikning.

Vil inn i sikkerhetsrådet

Norges FN-ambassadør Ole Peter Kolby

Ole Peter Kolby er sjef for den norske FN-delegasjonen i New York. Han kom fra en ambassadørstilling i OSSE før han ble FN-ambassadør i 1997. Kolby understreker at Norge ønsker en sterk og aktiv organisasjon som kan være et instrument for konfliktforebygging og som kan fremme økonomisk og sosial utvikling. Men han er bekymret for den økonomiske situasjonen.

– Selv om FN er sulteføret, er aktivitetsnivået fortsatt høyt. Men nullvekst over flere år betyr i realiteten en langsom nedbygging. Dessuten øker arbeidspresset og misnøyen blant de ansatte i organisasjonen, sier han.

– Hvilke forandringer er nødvendige?

– Administrative reformtiltak er i gang, og vil bidra til å effektivisere organisasjonen. Men det er viktig at medlemslandene bruker FN-systemet mer aktivt og at de øker sine bidrag. Frivillige bidrag fra privat sektor bør i økende grad brukes til utviklingsprogrammene, sier Ole Peter Kolby. Samtidig påpeker han at det ikke alltid er samsvar mellom givernes ønsker og organisasjonens behov. Mens FN trenger midler til sekretariatsfunksjoner og til forebyggende diplomati, vil givne helst støtte resultatorienterte og synlige prosjekter.

Norske FN-delegater i Washington. Fra venstre forfatteren, Svein Ludvigsen (H), Annette Tillemann, gift med kongressmann Tom Lantos (Dem), Aud Blattmann (Ap), Åse Wisløff Nilssen (Krf), Jorunn Ringstad (Ap), Ola Røtvei (Ap). Sittende foran: Harald T. Nesvik (Frp)

Sterke tradisjoner

I de senere årene har det vokst frem nye polariseringer i FN. Øst-vest-konflikten fra den kalde krigen er erstattet av motsetninger mellom industriland og utviklingsland. Mange utviklingsland frykter at reformer og innsparinger vil svekke FNs engasjement i utviklingsområdene. At sentrale medlemsland ikke gjør opp for seg og at flere industriland er svært restriktive i budsjettering, virker ikke gunstig på forhandlingsklimaet.

– De fleste vestlige land mener at FNs hovedoppgave er sikkerhet, mens utviklingslandene legger mest vekt på utviklingsarbeidet. Norge vektlegger begge deler, sier Ole Peter Kolby. Han viser rundt i FN-bygningen. Vi går inn i sikkerhetsrådet, det aller helligste kammeret.

– Norges har sterke tradisjoner i denne salen, sier han med en gest mot det enorme veggmaleriet av Per Krohg. Den norske FN-ambassadøren legger ikke skjul på sitt ønske for år 2000. Da skal det igjen velges medlemmer til FNs øverste maktorgan. Det er 20 år siden Norge sist var representert i sikkerhetsrådet.

– Jeg skal i hvert fall gjøre mitt ytterste for at Norge får en plass der, smiler Ole Peter Kolby.

LITTERATUR

1. Nesje SB. Legeforeningen støtter forslaget om full atomnedrustning. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 4389.

Publisert: 20. januar 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2025. Lastet ned fra tidsskriftet.no 28. desember 2025.